

Bemærkninger til nogle Steder i Versene i Guðmundar
saga ved Abbed Arngrim

(Biskupa sögur. II. Kpmh. 1878. S. 1—187).

Af

Dr. J. Thorkelsson.

Side 13,24—27:

Einarr Gilsson: út fló öxl af gætis
einn fugl síða hreinna,
því er dýrð um ask orðin
alkunn **dreka** sunnu.

Ordene dreka sunna give ikke nogen fuldkommen passende Mening. Dreki, en Drage, kan vel opfattes som Benævnelse paa et Skib, og dreka sunna kunde altsaa betyde Skibets Sol, et Skjold, ligesom hlýrsól og hlýrtungl bruges som Benævnelse paa et Skjold. Men en saadan Kjending er i det mindste meget usædvanlig. Jeg antager derfor, at der bør læses breka i Stedet for dreka. Breki, Bølge; breka sunna, Bølgens Sol, Guld. Ordfølgen i det sidste Linjepar er: því er dýrð orðin alkunn um breka sunnu ask, derfor er Bølgens Træs (Mandens, Biskop Guðmunds) Berømmelse bleven almindelig bekjendt.

Side 13—14:

Einarr Gilsson: Braut gaf vígslu veitir
vins nálimum sínum
tíðaoffr sá er trúði
tjaldranns á guð sannan.

Det korte **i** i **vins** (= vinds) kan ikke rime med det lange **i** i Ordet **sínum**. For **vins** maa altsaa læses **vins**. Da Formen **vins** ikke kan være det samme som **vinds**, Genitiv af **vindr**, **Vind**, kan den ikke henføres til **tjald** i **tjaldranns**. Jeg foreslaar derfor at læse **tunglranns** for **tjaldranns** og **gram** for **guð**. Ordfølgen i Halvstrofen bliver saaledes: **Vígsluvíns veitir**, sá er trúði á sannan **tunglranns gram**, gaf braut **nálimum sínum tíðaoffr**, Den viede **Vins** (Altervinens) **Yder**, som troede paa **Maanehusets sande** (virkelige) **Konge** (**Himlens sande Hersker**) bortgav til sine nære Slægtninge de ham for **Gudstjenesten** (**tíðir**) ydede **Gaver**. Forklaring til denne Halvstrofe findes Side 13,30—35: **Ölmusugæðit fágaði hann svá með miklu megni**, at þá **rentu**, sem hann tók af **heilugu altari** fyrir **sín störf**, lagði hann **alla fram** fyrir **guðs ölmusur**, **fátæka frændr sína**, sem fremst mátti hann af **draga sínum nauðsynjum**.

Egilssons Forklaring af dette Sted findes i hans **Lexicon Poëticum** under Ordene **nálimr**, **tíðaoffr** og **tjaldrann**.

Side 26,32—35:

Einarr Gilsson: Fyrr gekk flagð at Snorra,
fór drengr á hæl stórum,
sótti mörn af mætti
mest valklifa lesti.

Egilsson (Lex. Poët. 845b under **valklif**) henfører **fyrr** til **lestir** og læser **fýrrlestir**; men en saadan Form er næppe sprogrigtig, da det sidste **r** i **fyrr** (el. **fýrr**) ikke kan være thematisk, men maa være **Nominativmærke**. Men **Nominativmærket** kan ikke staa i det første **Sammensætningsled**. Det sammensatte Ord maa enten være **fúrlestir** eller **fýrlestir**. Hertil kommer, at **Maskulinformen fyrr** ikke er sikker. Derimod findes **Neutralformerne fýr** og **fýri**. Den første af disse Former forekommer i Fortegnelsen over de digteriske **Benævnelser** i SE. II 486 og 570. Egilsson opstiller disse Former som Han-

kjönsord og mener, at Nominativsuffixet er udeladt. Den anden Form fyri har jeg kun fundet i Genitivformen fyris:

Køenn nam Kolbein finna
kafs rýrandi fyris. Bs. II. 34,15.

Þórir frétti af stilling stýri
stýrilátan hafnar fyris. Bs. II. 101,3—4.

Enten maa Formen fyrr betragtes som et Adverbium i Komparativ, = för, tidligere, en Gang i Fortiden, og valklifa forandres til naðrklifa (Slangebrinkenes, Slangelejets) el. noget lignende, eller fyrr maa forandres til fyrs, Genitiv af fyr, n., Ild. I saa Fald vilde Ordfølgen blive: Flagð gekk at Snorra, drengr fór stórum á hæl; mörn sótti valklifa fyrs lesti mest af mætti. Valklifa, gen. plur. af valklif (valr, m., Falk; klif, n., Brink), Falkens Brink, Falkens Sæde, Haand; valklifa fyr, Hændernes Ild, Guld; valklifa fyrs lestir, Guldets Beskadiger, Guldets Fortærer, Manden.

Side 34,2—5:

Einarr Gilsson: Fróns bað fyrða sína
farar rækjandi sækja
prest þann er lýði leysti
linns allmörgu sinni.

For farar bör læses fara, gaa. Ordfølgen er: Linns fróns rækjandi bað fyrða sína fara (at) sækja þann prest, er leysti lýði allmörgu sinni, Slangelandets (Guldets) Bevarer bad sine Folk (sine Tjenere) at gaa, for at hente den Præst, som meget ofte helbredede Folk.

Side 34,16—17:

Bittu, kvað Viðris vettir
víns, fyrir beðju minni.

Víns rimer ikke rigtig med minn-. Det maa derfor rettes til vinns = vinds, gen. sing. af vindr, Vind, Storm. Viðrir

er et af Odins Navne; Viðris vindr, Odins Storm, Kamp; vettir (nomen agentis af vetta = vætta, vænta, vænte, vænte paa, møde, udholde), den der venter paa, møder, udholder; Viðris vinds vettir, den der udholder Kampen, Krieger, Manden.

Egilsson (Lex. poët. 373b) oversætter vettir Viðris vinds ved dispensator poësis, poëta.

Side 43,27—30:

Arngrímr: Engr fær talt með tungu,
 tíðast þó at lof smíði,
 verk þau er dátt munu dýrka
 dygða **manns hins** sanna.

Hvis man læser **dygðamanns hins sanna** og henfører denne Genitiv til verk (Engr fær talt með tungu þau verk hins sanna dygðamanns, er munu dýrka dátt), saa staar Verbet dýrka uden Objekt; men da dette næppe kan gaa an, maa der i Stedet for **manns hins** læses **mann hinn**, saaledes som Egilsson læser i Lex. Poët. 95b under Ordet dátt. Ordfølgen: Engr fær talt með tungu, þó at hann smíði lof tíðast, þau verk, er munu dátt dýrka hinn sanna dygðamann, Ingen kan, selv om han digter særdeles mange Lovkvad, med sin Tunge opregne (alle) de Gjerninger, som i en saa høj Grad ville forherlige den i Sandhed dydige (el. med overnaturlige, undergjørende Kræfter udrustede) Mand.

Side 86,23—26:

Einarr Gilsson: Þar lét kastat knútu
 kát ferð á höfn verða;
 hafa sónviðir séna
 Selkollu þá Heljar.

Ordfølgen: Þar lét kát ferð knútu verða kastat á höfn; þá hafa Heljar sónviðir séna Selkollu. For sónviðir læser Egilsson (Lex. Poët. 762a) sómviðir og for séna

seima. Sómviðr oversætter han ved «arbor honesta (sómi, viðr); sómviðir seima viri honesti». Jeg antager, at sónviðir og séna ere de rigtige Læsemaader.

Hel er Navn paa en Øxe (Olav den helliges og Magnus den godes Stridsøxe: Magnús konungr tók í hönd sér øxina Hel, er átt hafði Óláfr konungr, Hkr. 535,6, Fríssbók 183,10. Hann tók øxi þá, er faðir hans hafði átt ok Hel var kölluð, Fms. 6, 64,25. Den samme Øxe omtales sammesteds i en af Arnórr jarlaskáld digtet Strofe: Hel klauf hausa fölva, Hkr. 535,13, Fríssbók 183,15, Fms. 6, 65,7. Sónn (l. sonus), Lyd, Klang; Heljar sónn, Øxenſ Lyd, Kamp; Heljar sónviðir, Øxelydens Frembringere, Kampens Udøvere, Krigere, Mænd, Folk.

Side 99,35—100,2:

Einarr Gilsson: Klerka sendir meiðir mundar
mundar grjóts við hlyn til fundar
(Vita skyldu þeir atferð **eldis**
elda vers) á Þorláksmessu.

Eldir er her næppe «qui ignem accendit, flammam excitat: eldir vers elda qui ignes marinos accendit, qui aurum annulosque facit splendere» (Lex. Poët. 131b), men snarere Eldir, Ægers Træl, som omtales SE. I. 338,2. Eldir betragtes her som en af Æserne. Vers elda Eldir, Havildens (Guldets) Ejer, danner her en Mandskjending.

Side 101,3—6:

Einarr Gilsson: Þórir frétti af stilling stýri
stýrilátan hafnar fýris:
Hvárt vígir þú bekki bauga
baugs leitendum margar veitur?

Egilsson tager bekki for nom. sing. og oversætter det: «qui contendit, adversarius, inimicus: bekki bauga inimicus annulorum, vir liberalis» (Lex. poët. 44b). Jeg antager, at bekki

er acc. plur. af bekk, m., en Bæk, og at bekki er Objekt for Verbet vígir. Formen veitur, acc. plur. af veita, f, en Grøft til at aflede Vand, passer her ikke, thi Biskop Gudmund viede ikke saadanne Grøfter, men Kilder eller Bække. Jeg tror derfor, at her bør læses **marga veitir** i Stedet for **margar veitur**. Bauga veitir! Hvært vígir þú baugs leitendum marga bekki?

Side 101,19—22:

Einnarr Gilsson: Jórdán varð þá er skjöldung skírði
skíran Jón sá er hjálpar **hónum**
blezuð endr ok geisla grundar
grandalaus af helgum anda.

Formerne **sá** og **hónum** give ikke, som det forekommer mig, nogen tilfredsstillende Mening. Formen **sá** maa referere sig til Jón og Formen **hónum** til skírr skjöldungr geisla grundar, Straalelandets (Himmelens) rene Hersker, Kristus. Meningen vilde da være, at Johannes Døberen hjælper (frelser eller saliggjør) Kristus. Hvis man forandrer **sá** til þann og **hónum**, der danner en forstyrrende Allitteration, til **ljónum**, saa fremkommer en passende Mening. Ljónum er dat. plur. af ljónar, m. pl., Mænd, Mennesker. Ordfølgen: þá er Jón skírði skíran geisla grundar skjöldung, þann er hjálpar ljónum (den som frelser Menneskene), varð Jórdán endr (fordum, i Fordumstid) blezuð af helgum anda ok grandalaus. Det er dog i høj Grad tvivlsomt, om der skal læses grandalaus (nom. sg. f.) og om dette Adjektiv bør henføres til Jórdán i Betydningen uskadelig, velgjørende, udrustet med helbredende Kraft. Akkusativformen grandlausan, som maatte forbindes med skjöldung (skíran ok grandlausan geisla grundar skjöldung), vilde give den mest passende Mening.

Side 127,28—31:

Einnarr Gilsson: Söngs nam hreytir hringa
hugdyggr stofu byggja
klerkr var einn til orku
ormbekks með **gram** þekkkum.

Egilsson forbinder gram med ormbekks (Lex. Poët. 627 b): «ormbekks gramr rex auri, possessor auri, vir liberalis». Gramr er Navn paa en Konge; ormbekkr, m., Slangebænk, Slangeleje, Guld; ormbekks gramr, Guldets Konge, er næppe rigtigt, i det mindste en meget usædvanlig Mandskjending. Hvis man sætter Gaut (Akkusativ af Gautr, et af Odins Navne) i Stedet for gram, faar man en sædvanlig Mandskjending. Dersom man forbinder söngs med klerkr, bliver Ordfølgen: Hugdyggr hringa hreytirnam byggja stofu. Einn söngs klerkr var til orku með þekku ormbekks Gaut.

Side 173,3—6:

Arngrímr: Sá er lastauðgum leysti
lýð, en djöflar flýðu.
Áðr var í eymd en auðnar
allr heimr ok kyn beima.

Verbet leysa styrer ikke Dativ, men Akkusativ. Lastauðgum kan altsaa ikke være rigtigt. Det maa rettes til lastauðgan. Ordene en auðnar forstaar jeg ikke. I Stedet derfor kan have staaet: ok nauðum, hvilket i det mindste giver en antagelig Mening.

Side 174,20—24:

Arngrímr: Lýðr vann byskup blíðan
blíðr kallandi síðan
sætu böls til bóta.
Bót fengu þeir skjóta.

For kallandi bör læses kallaðan, at vinna kallaðan er = at kalla. Jvfr. Lex. Poët. 885a 3γ, hvor flere Exempler paa denne Sprogbrug anføres. Ordfølgen: Blíðr lýðr vann síðan kallaðan blíðan byskup til bóta sætu böls. Þeir fengu skjóta bót.

Side 175,1—4:

Einarr Gilsson: Dýrð skulu himna hirðis
 hirðendr framast virða
 viðum sómir þat sæma
 seims í öllum heimi.

Versarten er dunhenda. Der gjælder den Lov, at den næstsidste Stavelse i den første Linje i et Linjepar skal være den samme som den første Stavelse i den anden Linje, jvfr. Snorre Sturlusons Hättatal Str. 14 og Kommentaren dertil. Da Formen sæma hverken passer med Hensyn til Meningen eller Formen, bør den forandres til seima. Den næstsidste Stavelse seim- i Forlinjen stemmer med den første Stavelse seims¹⁾ i Baglinjen, kun med den Undtagelse, at den sidste Stavelse har ét Bogstav mere end den første. Ordfølgen: Seims hirð-
 endr skulu framast virða dýrð himna hirðis í öllum
 heimi. Seima viðum sómir þat.

Side 176,13—14:

Einarr Gilsson: Barn rak út frá ýti
 unnlóðs í haf móða.

Egilsson (Lex. Poët. 835b) forklarer dette Linjepar saaledes: «Unnlóð, n., æstus undæ, mare (unnr, flóð): móði unnlóðs deus maris, vir rei maritimæ operam navans, piscator, Ag., ubi construo: Barn unnlóðs móða rak út í haf frá ýti filius piscatoris in altum abreptus est». — Formen móða betragter Egilsson uden Tvivl som gen. sing. af Móði, Thors Søn; men unnlóðs Móði, Bølgebrændingens Gud, er en forunderlig, og, som jeg tror, næppe rigtig Mandskjending. Jeg antager, at móða, en Flod, en Elv, er Nominativ og Subjektet i Sætningen. For unnlóðs foreslaar jeg unnstóðs. Unn-

¹⁾ Jeg oversætter frumord ved Forlinje; vidrord ved Baglinje. Ordene frumord og vidrord ere dannede af K. Gislason i Analogi med frumhending og vidrhending.

stóð betyder Bølgernes el. Havets Heste, Skibe, og er fuldkommen analogt med gjálfrstóð, hafstóð. Unnstóðs ýtir, Skibenes Fører, Skibsfører, en Mand. Ordfølgen: Móða rak barn út í haf frá unnstóðs ýti, Elven førte Barnet ud til Havet fra Manden.

Side 178,26—29:

Arngrímr: Veittu, Krístr, at sjáim vér sætan
slíkan mann í vígðu ranni
(Fagna myndi flest hin gegna
ferðin þín) með glæstu skríni.

Formen sætan, som, hvis den ikke var en Forvanskning, maatte være = sætan, acc. sing. af sætr, sød, passer hverken hvad Meningen eller Formen angaar. Der bør læses settan, acc. sing. af settr, sat, lagt. Ordfølgen: Krístr, veittu, at vér sjáim slíkan mann settan í vígðu ranni með glæstu skríni, Kristus, forund os at se en saadan Mand lagt i et smykket Helgenskrin i det indviede Hus.

Bemærkninger til enkelte Steder i Guðmundardrápa, digtet af Abbed Arngrim.

Dette Digt er trykt i Biskupa sögur, 2det Bind, Kpmh. 1878, (1. H. 1862), Side 187—201, og særskilt udgivet af Arvid Isberg, Lund 1877. Til Grund for begge Udgaver ligger den samme Skindbog, cod. Holm. Nr. 5 folio.

Str. 4,5—6 (Isberg 3,5—6):

Allir hræðast þik illskufullir
andar, þeir sem mektar fjandi.

Egilsson (Lexicon Poëtic. 559b under Ordet mekt) læser «mektar fjandr potentes dæmones» og har uden Tvivl betragtet mektar som gen. sing. af mekt, Magt. Jeg antager, at mektar er 3. sg. præs. indic. af Verbet mekta (a), at gjøre mægtig, og saaledes har ogsaa Isberg (S. 51) forstaaet dette Ord.

Str. 12,7—8:

Greiddist ór með góðum ráðum,
Guðmund hafa þeir allir fundit.

Stavelserne greidd- og ráð- danne ikke rigtige Rim. Der maa enten være dd eller ð i begge Stavelser. Greiddist bör forandres til greiðist, hvilken Form maa betragtes som præsens historicum. Muligvis kunde Stavelsen góð- (i góðum) danne det første Rim i Linjen, men jeg tror ikke, at det har været Digterens Mening.

Str. 15,1—2:

Aptr vitjaði sorga sviptir
Snjólands á vit fram til Hóla.

Jeg tror ikke, at Stavelsen vit kan gjentages saaledes, at den fremtræder baade i Verbet og Substantivet. Jeg foreslaar hvataði for vitjaði: Sorga sviptir hvataði aptr á vit Snjólands fram til Hóla, Sorgernes Borttager skyndte sig tilbage til Island og rejste frem (o: op i Landet) til Holar.

Str. 35,5—8:

Aptr fengit var geymi giptu
guðligt vald, at hann skal halda
allan, svá at um megi stilla
engi spell, eða láta ella.

Det gaar efter min Mening ikke an at underforstaa aldr. Jeg foreslaar öllu (o: valdi sínu) i Stedet for allan; at hann skal halda öllu, at han skal beholde hele sin (el. sin uformindskede) biskoppelige Myndighed.

Str. 43,1—4:

Setti hann í sínum þætti
samlíkjandi byskup ríkan
feitust cedro fjórum mætum
fyrir rennandi krapta þrenna.

Feitust kan ikke paa nogen Maade forbindes med ást i den sidste Halvdel af Strofen. Det maa derfor forandres til feítum, som A. Isberg har foreslaet. Ordfølgen: Hann setti í sínum þætti þrenna krapta, rennandi fyrir fjórum mætum, samlíkjandi ríkan byskup feítum cedro, han opstillede i sit Skrift tre Kræfter, som gaa forud for (Cederens) fire udmærkede Egenskaber, sammenlignende den mægtige Biskop med den fede Ceder.

Str. 46,1—4:

Guðmundr líkist (Enn skal auka
efnat lof, þat er ei mun **rofna**)
 einu tré, því er ei má fúna,
 eldi lestr þótt heimrinn bresti.

Den anden Linje i det første Linjepar har Halvrim i Stedet for Helrim. Her maa da enten efnat eller rofna være forvansket. Ordet ei synes her ikke at passe rigtig, da Rim-bogstaverne derved blive fire i Stedet for tre: enn, auka, efnat, ei. Ved at sætte drótt for ei og nefna for rofna faar man en rigtig Form og tilfredsstillende Mening. Enn skal auka efnat lof, þat er drótt man nefna, Jeg vil endnu øge (fortsætte) mit forberedte Lovkvad, som Folk vil nævne (omtale).

Muligvis skulle Stavelserne lof og rof (i rof-na) danne Helrim. I saa Fald er det kun Ordet ei, som trænger til Rettelse. I Stedet derfor kunde sættes vart el. seint.

Str. 56,5—8:

Augun **strauk** sín opt í hreinu,
 áðr batnaði, signdu vatni.
 Kráka var þá ára **eikin**
 átta tigi ok þriggja váttuð.

Rimstavelsen **sín** i den første Linje staar paa et urigtigt Sted. Paa Rimstavelserne bör der ligge Eftertryk; men paa den Plads, som Stavelsen **sín** indtager her, har den intet Efter-

tryk. Eftertrykket ligger paa den tredje Stavelse fra Begyndelsen. Stavelserne **strauk** og **sin** maa derfor bytte Plads:

Augun sín strauk opt í hreinu.

Ordet eikin i næstsidste Linje betragter jeg med Isberg som et Adjektiv, synonymt med skaphörð (Sagaens Side 169,24), af en heftig Karakter. Nu bruges Adjektivet eikinn om en Tyr i Betydningen mandølm.

Der er endnu mange Steder i Versene i Guðmundar saga og Guðmundar drápa Arngríms, som jeg ikke kan forklare, og som jeg anser for forvanskede, men som jeg dog for Tiden ikke ser mig i Stand til at rette.

Jeg skal til Slutning tillade mig at henvise til K. Gislasons fortræffelige Rettelser af nogle Steder i Abbed Arngríms Digte, som findes i Skriftet Om helrim i første og tredje linie af regelmæssigt ,dróttkvætt' og ,hrynhenda', Kbh. 1877, S. 2—4.
